

ПРАВОВА ОЦІНКА ДІЯНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН ТА ПРЕКУРСОРІВ

Становлення українського антинаркотичного законодавства відбувалося протягом тривалого часу, починаючи з Кримінального кодексу УРСР 1927р. і закінчуючи Кримінальним кодексом незалежної України, який набув чинності з 1 вересня 2001 р. Протягом цього часу кримінальне законодавство постійно вдосконалювалося та видозмінювалося. Слід відзначити, що, крім Кримінального кодексу, існує ряд законів, що регламентують боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів (закони України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та зловживанню ними», «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів і прекурсорів», нормативні акти Кабінету Міністрів України, МВС, Міністерства охорони здоров'я й інших міністерств та відомств).

У новому КК України види покарання за злочинні дії в сфері незаконного обігу наркотичних засобів зосереджено в XIII розділі «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів, та інші злочини проти здоров'я громадян» [1, с.146]. Крім того, була встановлена кримінальна відповідальність за схилення неповнолітнього до вживання допінгу (ст.323). Відповідно до ч.1 даної статті схилення неповнолітнього до вживання допінгу карається штрафом до п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів прибутків громадян, або позбавленням права займати певні посади або займатися певним видом діяльності на термін до трьох років.

Характерною рисою нового КК є пом'якшення кримінальної відповідальності за ряд передбачених їм діянь. Це знайшло свій прояв як у введенні нових більш м'яких покарань (суспільні роботи, обмеження волі), так і в зниженні верхніх меж санкцій ряду статей. Так, якщо в попередньому КК за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, збереження, пересилку або збут наркотичних засобів або психотропних речовин передбачалася кримінальна відповідальність у вигляді позбавлення волі на термін від 3-х до 10-ти років із конфіскацією майна або без такої [2, с.975], то за новим КК передбачалось позбавлення волі на термін від 3-х до 8-ми років (ч.1 ст.307). Аналогічним чином була знижена на два роки верхня межа санкцій другий (із 12 до 10) і третьої (із 15 до 12) частин даної статті, у яких йдеться про діяння (незаконне виробництво, виготовлення і т.ін.) скоєні повторно, або по попередній змові групою осіб, або з притягненням неповнолітнього, а також про збут наркотичних засобів і психотропних речовин у місцях масового перебування громадян, або якщо предметом таких дій були наркотичні засоби в особливо великих розмірах. Слід зазначити, що у випадку, якщо особа добровільно здала наркотичні засоби, психотропні речовини або їхні аналоги і зазначило джерело їх придбання, або сприяло розкриттю злочинів, пов'язаних із їх незаконним обігом, звільняється від відповідальності за їх незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення або пересилку (ч.4 ст.307).

Стаття 309 КК передбачає відповідальність за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, збереження, пересилку або збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту. Частина 1 даної статті за скоєння вищевказаних дій передбачає обмеження волі на термін до 3-х років, або позбавлення волі на той же термін. Ті ж дії, скоєні повторно або за попередньою змовою групою осіб, або особою, яка вчинила раніше злочин, передбачений ст.ст.307, 308, 310, 317 КК, або якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги у великих розмірах – позбавлення волі на термін від 2-х до 5-ти років (ч.2). Дії, передбачені ч.1 і ч.2, скоєні з притягненням неповнолітнього, а також якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги, в особливо великих розмірах – караються позбавленням волі на термін від 5-ти до 8-ми років (ч.3). Особа, яка добровільно звернулася в лікувальну установу і почала лікування від наркоманії, звільняється від кримінальної відповідальності (ч.4).

Крім того, із кримінального кодексу була виключена ст.229⁸, що регламентує покарання за незаконне виробництво, придбання, збереження, перевезення, пересилку наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах. Законодавець не звільняє особу від відповідальності за вчинення перерахованих вище діянь, а просто заміняє кримінальну відповідальність на адміністративну (ст.44 КоАП) [3, с.26]. Відповідно до даної статті передбачене покарання у вигляді штрафу від 18 до 43 неоподаткованих мінімумів прибутків громадян, або адміністративний арешт на термін до 15 діб. Особа, яка добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, котрі вона мала у невеличких розмірах, і які вона зробила, придбала, берегла, перевозила, пересилала без мети збуту, звільняється від адміністративної відповідальності за дії, передбачені цією статтею.

Значно було знижене покарання за організацію або утримання місць для незаконного вжитку або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин. Так, якщо попередній КК передбачав покарання у вигляді позбавлення волі на термін від 5-ти до 10-ти років із конфіскацією майна або без, то по новому КК передбачається позбавлення волі терміном від 3-х до 5-ти років (ч.1 ст.317). Ті ж дії, скоєні повторно або з корисливих мотивів, або групою осіб, або з притягненням неповнолітнього караються позбавленням волі на термін від 5-ти до 12-ти років із конфіскацією майна (ч.2 ст.317).

У ряді статей було введено нове покарання у вигляді обмеження волі, під яким розуміється утримання особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за ними нагляду, з обов'язковим притягненням засудженого до праці. Так, раніше за скоєння до вживання наркотичних засобів або психотропних речовин передбачалося покарання у вигляді позбавлення волі на термін від 2-х до 5-ти років, то зараз введене альтернативне покарання у вигляді обмеження волі на той же термін (ч.1 ст.315). Змінилося покарання і за незаконне привселюдне вживання наркотичних засобів. У попередньому КК за це діяння передбачалося покарання у вигляді позбавлення волі на термін до 4-х років, або штраф у розмірі від 100 до 300 мінімальних розмірів заробітної платни. За новим же КК передбачається покарання у вигляді обмеження волі на термін

до 4-х років, або позбавлення волі на термін до 3-х років (ч.1 ст.316). Якщо ж ці дії скоєні повторно або особою, яка раніше скоїла злочин передбачений ст.ст.307, 310, 314, 315, 317, 318 – караються позбавленням волі на термін від 3-х до 5-ти років.

Відбулися і серйозні зміни у відношенні відповідальності за незаконну видачу рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин. У попередньому КК ст.229¹⁴, що регламентувала відповідальність за це діяння, передбачалася відповідальність у вигляді позбавлення волі на термін до 3-х років, або штрафом від 100 до 300 мінімальних розмірів заробітної плати з позбавленням права займати певні посади, або займатися певною діяльністю. У новому КК ст.309 позбавлення волі було замінено на обмеження волі на той же термін, а також був значно зменшений розмір штрафу – до 50 неоподаткованих мінімумів прибутків громадян (ч.1). Ті ж дії, скоєні повторно, караються позбавленням волі на термін від 2-х до 5-ти років із позбавленням права займати певні посади, або займатися певною діяльністю на термін до 3-х років.

Слід зазначити, що незважаючи на загальну гуманізацію нового КК, усе ж відбулося посилення покарань за деякі злочинні дії. Наприклад, якщо незаконне введення будь-яким способом наркотичних засобів або психотропних речовин, або їх аналогів в організм іншої людини проти її волі (ст.314 нового КК) каралося або позбавленням волі на термін від 2-х до 5-ти років, або штрафом від 200 до 500 мінімальних розмірів заробітної плати, то в новому КК законодавець залишив лише більш суворе покарання – позбавлення волі на термін від 2-х до 5-ти років. Якщо ж ці дії призвели до наркотичної залежності потерпілого, або скоєні повторно, або у відношенні двох і більше осіб, або якщо вони завдали середньої ваги або тяжке тілесне ушкодження потерпілому, то караються позбавленням волі на термін від 3-х до 10-ти років. Ті ж дії, скоєні у відношенні неповнолітнього, або особи, що знаходиться в безпомічному стані або вагітній жінці, а також якщо вони були пов'язані з введенням в організм іншої особи особою небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або їхніх аналогів, якщо в результаті таких дій наступила смерть потерпілого, то караються позбавленням волі на термін від 5-ти до 12-ти років.

Відбулося і посилення покарання за використання грошей, отриманих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (ст.306 КК): раніше передбачалося покарання у вигляді позбавлення волі на термін від 3-х до 10-ти років із конфіскацією майна, зараз же на термін від 5-ти до 12-ти років із конфіскацією майна. Ті ж дії, скоєні повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або у великих розмірах – караються позбавленням волі на термін від 8-ми до 15-ти років із позбавленням права займати певні посади або займатися певною діяльністю і з конфіскацією майна.

Як вже йшло раніше, за ряд діянь, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків, передбачена не тільки кримінальна, але й адміністративна відповідальність. Чинний КК про адміністративні правопорушення, крім відповідальності за незаконне виробництво, придбання, збереження, перевезення, пересилку наркотичних засобів або психотропних речовин без

мети збуту в невеличких розмірах (ст.44), передбачає покарання і за ухилення особи, що хворіє на наркоманію, від медичного огляду на наявність наркотичного сп'яніння (ч.1 ст.44¹ КоАП) – штраф від 5 до 18 неоподаткованих мінімумів прибутків громадян. Ухилення особи, що зловживає наркотичними засобами або психотропними речовинами, від медичного обстеження призводить до накладення штрафу від 18 до 43 неоподаткованих мінімумів прибутків громадян (ч.2 ст.44¹ КоАП).

Список літератури: 1. Кримінальний кодекс України. Х., 2001. 2. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар. К., 1998. 3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Х., 1997.

Надійшла до редколегії 23.03.02

І.В. Пахар

УМОВИ ПРАЦІ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЯК СОЦІАЛЬНА КАТЕГОРІЯ

Умови праці, як соціальна категорія разом з умовами побуту та дозвілля, складають умови життя, що впливають на якість життя. У соціологічній та науковій літературі умови життя розглядаються як майнове середовище способу життя: житло, праця, транспорт, сфера медичних та освітніх послуг, побутове обслуговування, дозвілля, соціальні гарантії та забезпечення. Зазвичай умови праці досліджувались у сфері виробництва. У законодавчому порядку це питання теж знайшло своє відображення в Законі України «Про охорону праці». Були визначені чинники, які формують умови праці.

До них належать:

- технічні (умови, які формуються предметним середовищем) розміри робочого простору; відповідність техніки та технологій психофізичним можливостям людини; засоби та способи захисту людини та ін.;
- організаційні (умови, які формуються організацією праці): фізична важкість праці; темп та ритм праці; нервово-психічне навантаження; режим праці та відпочинку; нормування та оплата праці, стимулювання трудової діяльності; просування «службовими сходами» та ін.;
- санітарно-гігієнічні (умови, які формуються фізичним та хімічним середовищем): мікроклімат – температура, вологість; стан навколишнього середовища (загазованість, курява); шум; санітарно-побутове та медичне обслуговування; профілактичне лікування та ін.;
- соціально-психологічні (умови, які формуються відносинами у колективі): психологічний клімат у колективі – стиль керівництва, форми та методи заохочень та стягнень, способи подолання конфліктів та інше; умови виявлення ставлення до праці (вимоги до індивідуальної трудової дисципліни) та ін.;
- естетичні чинники.

Стосовно до системи МВС умови праці можна розглядати у вузькому та широкому значенні.

У вузькому значенні під умовами оперативно-службової діяльності розуміють конкретну обстановку, у якій відбувається процес професійної діяльнос-